

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра матеріалознавства та ливарного виробництва

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва курсу	ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ОСНОВИ ЛИВАРНОГО ВИРОБНИЦТВА
Викладач (-і)	Сергій КОНОНЧУК, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри матеріалознавства та ливарного виробництва
Контактний тел.	+38(066) 336-47-97
E-mail:	kononchuk_s@ukr.net
Обсяг та ознаки дисципліни	Вибіркова дисципліна, змістових модулів – 2. Форма контролю: залік. Загальна кількість кредитів – 4, годин – 120, у т.ч. лекції – 28 годин, практичні заняття – 28 годин, самостійна робота – 64 годин. Формат: очний (offline / face to face) / дистанційний (online). Мова викладання: українська. Рік викладання – 2022.
Консультації	Консультації проводяться відповідно до Графіку, розміщеному в інформаційному ресурсі moodle.kntu.kr.ua; у режимі відеоконференцій Zoom, через електронну пошту, Viber, Telegram за попередньою домовленістю в робочі дні з 9:00 до 15:30.
Пререквізити	Враховуючи послідовність накопичення знань та інформації, дисципліна вивчається після викладання наступних дисциплін: «Математика», «Фізика», «Хімія», «Технологія конструкційних матеріалів та матеріалознавство», «Теплотехніка», «Інформатика».

1. Мета і завдання дисципліни

Метою викладання дисципліни є засвоєння студентами основних фізико-хімічних закономірностей процесів ливарного виробництва і придбання ними навичок практичного використання одержаних знань.

В результаті вивчення дисципліни студент повинен набути наступні компетентності:

– Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в прикладній механіці або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів механічної інженерії і характеризується комплексністю та невизначеністю умов (інтегральна компетентність);

– ФК1. Здатність аналізу матеріалів, конструкцій та процесів на основі законів, теорій та методів математики, природничих наук і прикладної механіки;

– ФК3. Здатність проводити технологічну і технікоекономічну оцінку ефективності використання нових технологій і технічних засобів;

– ФК6. Здатність виконувати технічні вимірювання, одержувати, аналізувати та критично оцінювати результати вимірювань;

– ФК9. Здатність представлення результатів своєї інженерної діяльності з дотриманням загальноприйнятих норм і стандартів;

– ФК10. Здатність описувати та класифікувати широке коло технічних об'єктів та процесів, що ґрунтується на глибокому знанні та розумінні основних механічних теорій та практик, а також базових знаннях суміжних наук;

2. Результати навчання

Програмні результати навчання дисципліни є наступні:

РН1) вибирати та застосовувати для розв'язання задач прикладної механіки придатні математичні методи;

РН2) використовувати знання теоретичних основ механіки рідин і газів, теплотехніки та електротехніки для вирішення професійних завдань;

РН8) знати і розуміти основи інформаційних технологій, програмування, практично використовувати прикладне програмне забезпечення для виконання інженерних розрахунків, обробки інформації та результатів експериментальних досліджень;

РН9) знати та розуміти суміжні галузі (механіку рідин і газів, теплотехніку, електротехніку, електроніку) і вміти виявляти міждисциплінарні зв'язки прикладної механіки на рівні, необхідному для виконання інших вимог освітньої програми;

РН14) здійснювати оптимальний вибір обладнання та комплектацію технічних комплексів;

Набути соціальних навичок (soft-skills):

– здійснювати професійну комунікацію, ефективно пояснювати і презентувати матеріал, взаємодіяти в проектній діяльності;

– небайдуже ставлення до участі у громадських суспільних заходах, спрямованих на підтримку здорового способу життя оточуючих.

3. Політика курсу та академічна доброчесність

Очікується, що здобувачі вищої освіти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлювати наслідки її порушення.

При організації освітнього процесу в Центральнотехнічному національному університеті здобувачі вищої освіти, викладачі та адміністрація діють відповідно до: Положення про організацію освітнього процесу; Положення про організацію вивчення вибіркового навчального дисциплін та формування індивідуального навчального плану ЗВО; Кодексу академічної доброчесності ЦНТУ.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. ХІМІЧНА ТЕРМОДИНАМІКА. ТЕОРІЯ РОЗЧИНІВ

Тема 1. Вступ. Предмет дисципліни, її зв'язок з іншими спецдисциплінами, а також з фундаментальними і загальнотехнічними дисциплінами. Значення дисципліни при підготовці висококваліфікованого спеціаліста-ливарника. Історична довідка щодо розвитку науки про ФХОЛВ.

Тема 2. Застосування першого і другого законів термодинаміки до аналізу фізико-хімічних перетворень. Тепловий ефект хімічної реакції. Ентропія хімічної реакції. Вільна енергія хімічної реакції.

Тема 3. Теорія хімічної рівноваги. Хімічний потенціал ідеального газу. Фугітивність і активність компонента газової суміші. Константа рівноваги хімічної реакції.

Тема 4. Приклади розрахунків хімічної рівноваги. Рівняння ізотерми, ізобари і ізохори хімічної реакції. Константа рівноваги гетерогенної реакції. Розрахунок виходів хімічної реакції.

Тема 5. Теорія розчинів. Поняття про розчин. Способи завдання хімічного складу розчину. Парціальні мольні величини. Рівняння Гібса-Дюгема.

Тема 6. Розбавлений розчин. Досконалий розчин. Реальні розчини.

Тема 7. Відносні та надлишкові мольні величини. Регулярний розчин. Субрегулярний розчин. Метод К. Вагнера. Термодинаміка металургійних шлаків.

Змістовий модуль 2. КІНЕТИКА ХІМІЧНИХ РЕАКЦІЙ. ТЕРМІЧНА ДИСОЦІАЦІЯ. ТЕОРІЯ ГОРІННЯ

Тема 8. Поняття про кінетику реакцій. Кінетика гомогенних реакцій. Кінетика гетерогенних реакцій.

Тема 9. Каталіз. Ланцюгові реакції. Поверхневі явища. Види адсорбції і її кількісні характеристики. Термодинаміка поверхневих явищ.

Тема 10. Поверхневий натяг рідких металів. Адгезія і когезія. Розтікання рідини.

Тема 11. Колоїдні розчини. Дифузія в колоїдних розчинах. Подвійний електричний шар на колоїдних частинках. Електрофорез і електроосмос. Сталість (тривкість) і коагуляція колоїдних розчинів. Види колоїдних розчинів –

суспензії, емульсії, піни.

Тема 12. Термічна дисоціація. Дисоціація карбонатів. Дисоціація оксидів. Дисоціація сульфідів.

Тема 13. Теорія горіння. Горіння окису вуглецю і водню. Горіння твердого палива в шарі.

Тема 14. Відновлення оксидів: металотермія, відновлення газами, пряме відновлення вуглецем. Окислювальне рафінування металів. Розкислення металів. Десульфуратія та дефосфоратія металу.

5. Система оцінювання та вимоги

Очікується, що здобувачі вищої освіти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлювати наслідки її порушення.

При організації освітнього процесу в Центральнотехнічному національному університеті здобувачі вищої освіти, викладачі та адміністрація діють відповідно до: Положення про організацію освітнього процесу; Положення про організацію вивчення вибіркового навчального дисциплін та формування індивідуального навчального плану ЗВО; Кодексу академічної доброчесності ЦНТУ.

Розподіл балів, які отримують студенти при вивченні дисципліни

Поточне тестування та самостійна робота																	залік	сума
Змістовий модуль 1								Змістовий модуль 2										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	ЗК1	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	ЗК2	40	100	
2	3	3	3	3	3	3	10	2	3	3	3	3	3	3	10			

Примітка: T1, T2,...,T14 – тема програми, ЗК1, ЗК2 – підсумковий змістовий контроль

6. Рекомендована література*

1. Т.Г. Сабірзянов, В.М. Кропивний. Теплотехніка ливарних процесів: Навчальний посібник для студентів-ливарників. – Кіровоград: КНТУ, 2005. – 402 с.
2. Конончук С.В. Фізико-хімічні дослідження металургійних процесів: Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт з курсу «Фізико-хімічні основи ливарного виробництва» для студентів-ливарників спеціальностей 131 “Прикладна механіка”, 133 “Галузеве машинобудування” / С.В. Конончук, О. В. Скрипник. – Кропивницький: ЦНТУ, 2019. – 76 с.
3. Конончук С.В. Термодинамічні дослідження металургійних процесів: Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт з курсу «Фізико-хімічні основи ливарного виробництва» для студентів-ливарників спеціальностей 131 “Прикладна механіка”, 133 “Галузеве машинобудування” / С.В. Конончук, О. В. Скрипник. – Кропивницький: ЦНТУ, 2020. – 44 с.
4. Баландин Г.Ф., Васильев В.А. Физико-химические основы литейного производства. – М.: Машиностроение, 1971. – 216 с.

5. Борнацкий И.И. Теория металлургических процессов. – Киев-Донецк: Вища школа, 1978. – 288 с.
6. Сабирзянов Т.Г. Термодинамика металлургических реакций. – Киев: УМК ВО УССР, 1990. – 60 с.
7. Есин О.А., Гельд П.В. Физическая химия пирометаллургических процессов. ч. I. – Свердловск: Металлургиздат, 1961. – 671 с., ч. II. – М.: Металлургия, 1966. – 703 с.
8. Гольдштейн Н.Л. Краткий курс теории металлургических процессов. – Свердловск: Металлургиздат, 1961. – 334 с.
9. Теория металлургических процессов: Методические указания к лабораторным работам / Л.П. Владимиров, Т.Г. Сабирзянов, Н.М. Копица. – ч. 1. – Кировоград: КИСМ, 1975. – 85 с.
10. Теория металлургических процессов: Методические указания к лабораторным работам / Л.П. Владимиров, Т.Г. Сабирзянов, Н.М. Копица. – ч. 2. – Кировоград: КИСМ, 1976. – 73 с.
11. Методические указания к расчёту термодинамических характеристик металлургических реакций с использованием ЭВМ / Т.Г. Сабирзянов, Т.В. Хабло. – Кировоград: КИСМ, 1978. – 37 с.
12. Методические указания к лабораторным работам по курсу “Физико-химические основы литейного производства” для студентов специальности 0502 / Л.П. Владимиров, Т.Г. Сабирзянов. – Кировоград: КИСМ, 1986. – 48 с.

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри МЛВ, Протокол № ____ від «__» _____ 2022 р.